

een antwoord in duizend woorden

Mag je een kunstenaar vereenzelvigen met zijn werk?

Jamal Ouariachi is schrijver. Hij woont in Amsterdam.

Een aantal jaar geleden publiceerde Charlotte Mutsaers haar roman *Harnas van Hansaplast*, een autobiografisch getint relaas over haar overleden broer. In een geruchtmakend interview met *Volkskrant Magazine* vertelde de schrijfster, analoog aan het verhaal van het boek, dat zij in de nalatenschap van haar broer grote hoeveelheden porno, ook kinderporno, had aangetroffen. Ernaar gevraagd of de schrijfster, net als in haar semi-autobiografische roman, die kinderporno voor 5.000 euro had doorverkocht, antwoordde Mutsaers bevestigend.

Op Twitter vroeg ik me destijds een tikkelte peesterig af of de politie het interview ook gelezen had. Ook schrijvers Marijn Sikken en David Pefko plaatsten vraagtekens bij Mutsaers' illegale handelje in kinderporno. Er ontstond een rel. Twee dagen later zat Mutsaers bij het tv-programma *De wereld draait door* en probeerde daar op nogal warrige wijze haar vermeende verbijp te ontkennen. De imago-schade werd er alleen maar groter van. Haar uitgever, Toine Donk van *Das Mag*, zag zich zelfs genoodzaakt een persverklaring te doen uitgaan, waarin hij Mutsaers' literaturopvatting uitlegde: 'Ik ben een verteller,' meende zij volgens Donk, 'die mode dat alles waar moet zijn, daar heb ik niets mee'.

(183)

Je moet wel van Mars komen om de waarheid als een modeverschijnsel te beschouwen, zoals het ook absurd is om te menen dat een romanschrijver zich, buiten de fictie om, niets van de waarheid zou hoeven aantrekken.

Toch kreeg Mutsaers een paar medestanders. Schrijver Anton Dautzenberg noemde Pefko, Sikken en mij 'moraalridders'. Bij literair weblog *Tzum* spraken ze van 'een smerige haatcampagne'. De hoogst integere *Volkskrant*-journalist Arjan Peters (inmiddels ontslagen wegens immoreel gedrag) meende dat 'veel lezers, collega's en media' Mutsaers niet wilden begrijpen. IJza Leonard Pfeijffer schreef in *NRC.next*: 'Elke schrijver die verwarring scheidt over waarheid en verzinsels, kunnen we alleen maar dankbaar zijn.'

Dat je een 'moraalridder' bent als je bezwaren aantekent tegen de verkoop van kinderporno, is bespottelijk, maar het woordje is wel een sleutel tot wat in deze kwestie op een dieper niveau aan de hand was. De andere sleutel is die uitspraak van Pfeijffer. Het beeld van de kunstenaar dat hij ermee propageert, is dat van iemand die boven of buiten de gangbare moraal staat. De waarheid, die geldt voor het klootjesvolk, de moraalridders. Niet voor de hoogverheven artiest.

Dit is een weliswaar populaire maar niettemin zieke visie op het kunstenaarschap. En een wankele. Want Mutsaers beweert dan wel graag dat ze de waarheid

oninteressant vindt, toen ze eenmaal als kinderpornohandelaar te kijk werd gezet, bleek de waarheid haar ineens zo lief dat ze die op tv kwam verkondigen. Dautzenberg stichtte jaren geleden verwarring over de vraag of hij nu wel of niet een nier gedoneerd had. Toen die donatie recentelijk in een interview weer in twijfel werd getrokken, raakte de auteur zwaar geïrriteerd. En Pfeijffer heeft vorig jaar stellig afscheid genomen van zijn ironische levenshouding: bij hem is het alleen nog opperste oprechtheid wat de klok slaat.

De grote misvatting: dat het intrigerende van kunstenaarschap niet alleen in het werk maar ook in de persoon te vinden is. Hoe losgeslagener en immoreler de kunstenaar, hoe interessanter het werk

Voor ons allemaal, fictiebedrijvers of niet, komt er een moment dat de waarheid er wel degelijk toe doet.

Zeker in een wereld onder bedreiging van fake news en complottheorieën moet je een zo strikt mogelijke scheiding kunnen maken tussen echt en fictief. In de eerste plaats juist in het belang van de fictie. De roman is een vrijplaats waar je controversiële denkbeelden, gruwelijke fantasieën en onwetmatige handelingen moet kunnen presenteren zonder daarvoor gestraft te worden. Die totale vrijheid is alleen te handhaven zolang je buiten de kaften van het boek wel de waarheid in acht neemt.

Het beeld van de kunstenaar die buiten de morele orde valt, is hopeloos oubollige folklore, een hemelstergend cliché waardoor er nog steeds literaire types dwepen met Charles Bukowski, waardoor vrouwenmishandelaars als Jan Wolkers nog steeds verheerlijkt worden als vrijgevochten types door letterkundige idioten als Onno Blom, waardoor Roman Polanski's verkrachting van een minderjarig meisje nog altijd vergoelikt wordt met woor-

den als 'ach ja, andere tijden, dat gebeurde toen gewoon in dat milieu'.

Hoe hardnekkig de verering van de buitenmorele kunstenaar verankerd is in ons denken, bleek vorig weekend weer eens uit een schokkende reportage in *NRC Handelsblad* over de jonge Nederlandse kunstenaar Juliaan Andeweg. De krant sprak met een flink aantal vrouwen en mannen die in de loop der jaren slachtoffer zijn geworden van verkrachting, mishandeling, inbraak, intimidatie, stalking, diefstal en vernielingen door Andeweg.

(706)

Binnen de kunstwereld werd al die tijd een oogje toegeknepen. Zowel docenten van de kunstacademie waar Andeweg studeerde, als galeriehouders en andere kunstbobo's keken de andere kant op of bagatelliseerden Andewegs gedrag met verwijzing naar zijn bewonderenswaardige 'rock-'n-rollimago'. De directeur van een tentoonstellingsruimte liet aan een slachtoffer weten dat Andeweg inderdaad 'een ingewikkeld persoon' is, 'die niet altijd deugt, die grenzen opzoekt, verschillende versies van de waarheid hanteert.' Maar volgens hem zijn dat ook 'eigenschappen die kunnen getuigen van een intrigerend en eigenzinnig kunstenaarschap'.

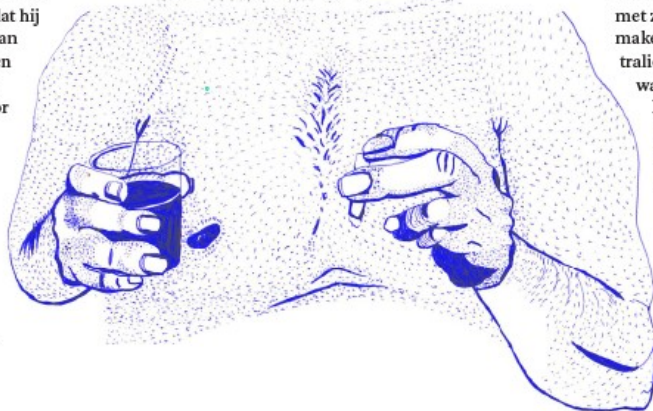
In die laatste uitspraak zit de grote misvatting verborgen: dat het intrigerende van kunstenaarschap niet alleen in het werk maar ook in de persoon van de kunstenaar te vinden is. Hoe wilder, losgeslagener en immoreler de persoon, hoe interessanter het werk.

De professionals uit de kunstwereld die wegkeken van Andewegs spoor van vernieling volgden dezelfde gedachtetraant als Mutsaers, Dautzenberg, Peters en Pfeijffer: een kunstenaar hoeft zich niet aan zoets burgerlijks als waarheid of moraal te houden. Een kunstenaar en zijn werk zijn één.

Het is een kinderlijke gedachte die bovendien getuigt van weinig vertrouwen in de verbeeldingskracht. Alsof een kunstenaar in zijn werk alleen grenzen kan overschrijden wanneer hij dat in het echte leven óók doet. Geef mij dan liever Philip Roth, die met kantoor-klerkendiscipline in een bucolisch buitenhuis grensoverschrijdende meesterwerken als *Sabbath's theater* in elkaar timmerde.

Ik pleit niet voor het 'cancellen' van kunstwerken van 'foute' kunstenaars, integendeel. Ook cancellaars maken de fout de kunstenaar met zijn werk te vereenzelvigen. Je kunt een maker krachtig veroordelen, desnoods achtertralies zetten, zonder iets af te doen aan de waarde van zijn werk. In het belang van de kunst, van werkelijk vrije kunst, zullen we afscheid moeten nemen van de zielelijke mythe van de losgeslagen kunstenaar.

(1000)

© Emma Vanhille

Afwisselend zoeken Jeroen Olyslaegers, Charlotte Van den Broeck en Jamal Ouariachi in 1000 woorden een antwoord op een eigen actuele vraag.